

РОЗДІЛ 1

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

УДК 323.1:342.7:351.86(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2026.44.1>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ КОРИННИХ НАРОДІВ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР КУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ

ENSURING THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES IN UKRAINE'S STATE POLICY: THE SECURITY DIMENSION OF CULTURAL AUTONOMY

Ващенко К.О.,*orcid.org/0000-0001-6516-0943**доктор політичних наук, професор,**провідний науковий співробітник відділу організації наукових досліджень
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

У статті проведено комплексний аналіз еволюції державної політики України у сфері забезпечення прав корінних народів із акцентом на безпековий вимір культурної автономії в умовах збройної агресії та тимчасової окупації частини території держави. Особлива увага приділяється переосмисленню ролі корінних народів як суб'єктів колективних прав і чинника національної та інформаційної безпеки.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема системний, історико-правовий, порівняльно-правовий і структурно-функціональний аналіз. Застосовано також методи аналізу нормативно-правових актів України, міжнародних документів та наукових публікацій, що дозволило виявити логіку трансформації підходів до культурної автономії корінних народів.

У результаті дослідження встановлено, що державна політика України пройшла шлях від фрагментарного нормативного регулювання до законодавчого визнання корінних народів як окремого суб'єкта правовідносин. Ухвалення Закону України «Про корінні народи України» стало ключовим етапом інституціоналізації їхніх колективних прав і закріплення культурної автономії у межах унітарної держави.

Доведено, що в умовах збройної агресії культурна автономія корінних народів набуває виразного безпекового значення, оскільки сприяє збереженню ідентичності, протидії інформаційним маніпуляціям та зміцненню символічного простору суверенітету України. Права корінних народів дедалі більше інтегруються у дискурс національної стійкості, деокупації та реінтеграції.

Водночас виявлено низку проблемних аспектів, зокрема декларативність окремих норм, недостатню деталізацію механізмів реалізації культурної автономії та обмежену інституційну спроможність органів влади в умовах воєнного стану. Це знижує ефективність державної політики та стримує повноцінне використання потенціалу корінних народів як ресурсу безпеки.

У висновках обґрунтовано, що подальший розвиток політики у сфері прав корінних народів має базуватися на поєднанні міжнародних стандартів, безпекового підходу та практичної реалізації культурної автономії. Така модель здатна посилити внутрішню стійкість держави та забезпечити захист колективних прав у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: корінні народи, культурна автономія, національна безпека, інформаційна стійкість, державна політика, збройна агресія.

The article provides a comprehensive analysis of the evolution of Ukraine's state policy in the field of ensuring the rights of indigenous peoples, with an emphasis on the security dimension of cultural autonomy in the context of armed aggression and temporary occupation of part of the state's territory. Particular attention is paid to rethinking the role of indigenous peoples as subjects of collective rights and a factor in national and information security.

The methodological basis of the study consists of general scientific and special methods of cognition, in particular, systemic, historical-legal, comparative-legal, and structural-functional analysis. Methods of analysis of normative legal acts of Ukraine, international documents, and scientific publications were also used, which made it possible to identify the logic of the transformation of approaches to the cultural autonomy of indigenous peoples.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

The study found that Ukraine's state policy has gone from fragmented regulatory regulation to legislative recognition of indigenous peoples as a separate subject of legal relations. The adoption of the Law of Ukraine "On Indigenous Peoples of Ukraine" was a key step in institutionalizing their collective rights and consolidating cultural autonomy within a unitary state.

It has been proven that in conditions of armed aggression, the cultural autonomy of indigenous peoples acquires a distinct security significance, as it contributes to the preservation of identity, counteracts information manipulation, and strengthens the symbolic space of Ukraine's sovereignty. The rights of indigenous peoples are increasingly being integrated into the discourse of national resilience.

Key words: indigenous peoples, cultural autonomy, national security, information resilience, state policy, armed aggression.

Постановка проблеми. Проблематика забезпечення прав корінних народів в Україні тривалий час залишалася на периферії державної політики та розглядалася переважно в контексті загальних гарантій прав національних меншин. Відсутність чіткого правового визначення корінних народів і спеціалізованих механізмів їх захисту зумовлювала інституційну вразливість у сфері збереження мови, культури та колективної ідентичності, що набувало особливої актуальності в умовах регіональних ідентифікаційних конфліктів.

Збройна агресія Російської Федерації та тимчасова окупація частини території України радикально змінили контекст цієї проблеми, перевівши її у площину національної та інформаційної безпеки. Порушення прав корінних народів на окупованих територіях, використання ідентичнісних наративів у пропагандистських цілях та загроза знищення культурної спадщини зумовили необхідність переосмислення культурної автономії як інструменту державної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика прав корінних народів у державній політиці України в останніх дослідженнях висвітлюється через призму становлення нормативно-правових механізмів, безпекових наслідків окупації, інформаційних впливів та інструментів культурної автономії. Відповідні підходи й акценти репрезентовані у працях Андрощук Є., Бакальчук В., Беліцер Н., Гусев О., Слової Т., Христової Г., Чмир Я., Шмагун А., Щекун О., Горелової В., Юксель Г. З., Хома Н. та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наявному науковому дискурсі достатньо повно висвітлено нормативно-правові засади визнання корінних народів в Україні та окремі аспекти імплементації міжнародних стандартів, однак менш опрацьованими залишаються питання практичної дієздатності культурної автономії в умовах тривалої окупації та повномасштабної війни. Недостатньо розкрито механізми, через які культурна автономія трансформується з декларативного правового принципу у реальний інструмент національної та інформаційної стійкості, зокрема через освітню, мовну та інформаційну політику.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретико-прикладне осмислення еволюції

державної політики України щодо забезпечення прав корінних народів із фокусом на безпековому вимірі культурної автономії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція державної політики України щодо корінних народів формується в логіці поступового переходу від фрагментарного нормативного регулювання до усвідомленої інституціоналізації відповідної сфери як складової національної безпеки та демократичного розвитку. На початковому етапі державотворення після 1991 року питання корінних народів не виокремлювалося в самостійний напрям публічної політики, а розглядалося переважно крізь призму загальних гарантій прав національних меншин. Конституція України закріпила принцип рівності громадян незалежно від етнічного походження та гарантії розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності, проте не містила спеціального визначення корінних народів як окремого суб'єкта правовідносин.

Протягом 1990 х і 2000 х років нормативне регулювання обмежувалося Законом України «Про національні меншини» [9], ратифікацією рамкових міжнародних документів та участю України в механізмах Ради Європи й Організації Об'єднаних Націй. У цей період кримські татари, караїми та кримчаки де факто визнавалися державою як окремі етнічні групи, проте де юре залишалися в межах загального статусу національних меншин. Відсутність чіткого правового визначення корінних народів ускладнювала формування спеціальних інституційних механізмів їхнього представництва та захисту, а також створювала прогалини у сфері культурної автономії, зокрема в питаннях мови, освіти та традиційного способу життя.

Якісні зміни у державній політиці відбулися після 2014 року, коли тимчасова окупація Автономної Республіки Крим і міста Севастополя Російською Федерацією актуалізувала питання корінних народів у безпековому та міжнародно політичному вимірах. Держава була змушена переосмислити статус кримських татар як корінного народу України не лише з позицій історичної справедливості, а й як елемент протидії окупаційній політиці та інструмент захисту суверенітету. Саме в цей період формується підхід до корінних

народів як носіїв колективних прав, що потребують спеціальних гарантій з боку держави [3].

Ключовим нормативним кроком стало ухвалення у 2021 році Закону України «Про корінні народи України», який вперше на законодавчому рівні закріпив поняття корінного народу та визначив його суб'єктний склад. Закон визнав кримських татар, караїмів і кримчаків корінними народами України та закріпив їхні колективні права у сферах самовизначення в межах України, культурної автономії, збереження і розвитку мови, освіти, традицій і національної ідентичності [8].

Нормативне значення цього закону полягає також у його узгодженості з міжнародними стандартами, зокрема Декларацією ООН про права корінних народів. Український законодавець імплементував ключові положення щодо колективних прав, не виходячи за межі унітарного устрою держави, що дозволило уникнути конфлікту між принципами культурної автономії та територіальної цілісності. Таким чином культурна автономія була закріплена як інструмент збереження ідентичності, а не як форма політичної автономії [11].

Подальший розвиток нормативної бази відбувався через внесення змін до суміжного законодавства та прийняття підзаконних актів. Зокрема, було оновлено підходи до мовної політики у частині забезпечення прав корінних народів у сфері освіти та публічних послуг. Законодавство про освіту закріпило можливість навчання мовами корінних народів поряд із державною мовою, що відповідає концепції культурної автономії та сприяє відтворенню ідентичності в умовах вимушеного переміщення значної частини представників цих спільнот з тимчасово окупованих територій.

Особливого значення набуває безпековий аспект нормативно інституційної політики після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації у 2022 році. Права корінних народів у державній політиці України дедалі чіткіше розглядаються в контексті інформаційної безпеки, протидії репресіям на окупованих територіях та збереження культурної спадщини в умовах війни. Законодавчі та стратегічні документи інтегрують питання корінних народів у ширший дискурс деокупації та реінтеграції, що свідчить про еволюцію підходу від соціокультурної проблематики до елементу національної стійкості [16].

Водночас аналіз чинного законодавства виявляє низку проблемних аспектів. Зокрема, відсутні деталізовані механізми реалізації культурної автономії у практичній площині, включно з фінансуванням, управлінням культурними інституціями та гарантіями участі корінних народів у формуванні державної політики. Інституційна взаємодія між органами влади та представницькими структурами корінних народів й досі має декларатив-

ний характер, що знижує ефективність нормативних новацій.

Потреба в інституційному посиленні та інтеграції безпекового виміру в державну політику не є суто внутрішньою управлінською вимогою, а випливає з ширшої логіки міжнародних зобов'язань і сучасних підходів до розуміння безпеки. Саме тому подальша еволюція української моделі забезпечення прав корінних народів має співвідноситися з міжнародно правовими стандартами, які задають рамку для поєднання захисту колективних прав, культурної автономії та превенції конфліктів.

Ключовим міжнародним документом у цій сфері є Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів, яка закріпила принципи самовизначення, збереження ідентичності, культурної автономії та участі корінних народів у прийнятті рішень [11]. Хоча декларація має рекомендаційний характер, її норми набули значення міжнародних стандартів належної практики та широко використовуються у діяльності міжнародних організацій і національних судів. У безпековому вимірі особливо важливими є положення про захист корінних народів від примусової асиміляції, переміщення та знищення культурної спадщини, оскільки такі дії прямо розглядаються як фактори конфліктогенності та загроза колективній безпеці.

Вагоме значення має також Конвенція Міжнародної організації праці №169 про корінні народи і народи, що ведуть племінний спосіб життя. Попри те що її ратифікували не всі держави, вона залишається єдиним юридично обов'язковим міжнародним договором, який комплексно регулює права корінних народів. Конвенція акцентує на обов'язку держав забезпечувати участь корінних народів у процесах, що впливають на їхнє життя, ресурси та культуру, що у безпековому контексті розглядається як превентивний механізм уникнення соціальних і політичних конфліктів [6].

Регіональний вимір міжнародно правових стандартів доповнюється практикою Ради Європи та Організації з безпеки і співробітництва в Європі. Рамкова конвенція про захист національних меншин хоча формально не спрямована виключно на корінні народи, містить норми, які застосовуються до них у частині збереження мови, культури та доступу до освіти [10].

Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово наголошував на позитивних зобов'язаннях держав щодо захисту колективної ідентичності, що має безпосередній зв'язок із концепцією демократичної безпеки. Визнання культурних прав як елементу прав людини поступово формує правову основу для їх інтеграції у безпекову політику [12].

У сучасних умовах збройних конфліктів і окупації частини територій міжнародні стан-

дарті дедалі частіше застосовуються у зв'язку з питаннями гуманітарного права. Корінні народи визнаються особливо вразливими групами, які потребують додаткового захисту від репресій, примусового переселення та руйнування культурної спадщини. Міжнародне гуманітарне право у поєднанні з нормами прав людини формує комплексний режим захисту, в якому культурна автономія розглядається як складова виживання спільноти в умовах війни.

Таким чином міжнародно правові стандарти захисту прав корінних народів у безпековому вимірі ґрунтуються на поєднанні прав людини, превенції конфліктів та забезпечення демократичної стійкості. Вони формують рамку, в межах якої культурна автономія визнається не загрозою, а ресурсом безпеки. Для держав, що перебувають в умовах зовнішньої агресії та внутрішніх викликів, імплементація цих стандартів стає не лише міжнародним зобов'язанням, а й інструментом захисту суверенітету та політичної єдності.

В цьому контексті міжнародні стандарти виступають не абстрактним набором норм, а методологічною та практичною основою для переосмислення культурної автономії як інструменту державної стійкості в конкретних національних умовах. Перенесення цієї рамки в український контекст означає аналіз того, як універсальні принципи прав людини, участі та недискримінації трансформуються в механізми захисту ідентичності та протидії конфліктогенним впливам у ситуації тривалої гібридної агресії.

Культурна автономія корінних народів у сучасних умовах набуває значення не лише як інструмент реалізації колективних прав і збереження ідентичності, а й як важливий фактор національної та інформаційної безпеки України. Сьогодні дедалі чіткіше простежується розуміння того, що безпекова стійкість держави залежить від рівня інтеграції корінних народів у політичну націю, від наявності інституційних механізмів захисту їхніх прав та від спроможності держави нейтралізувати зовнішні маніпуляції на основі ідентичності [15].

Для України питання культурної автономії корінних народів має особливе безпекове значення у зв'язку з тривалою збройною агресією Російської Федерації та системним використанням інформаційних і гуманітарних інструментів для підриву суверенітету. Корінні народи Криму історично виступали носіями альтернативного до імперського нарративу бачення регіону, що робить їхню ідентичність об'єктом цілеспрямованих репресій на тимчасово окупованих територіях.

Інформаційна безпека України значною мірою пов'язана з конкуренцією нарративів та інтерпретацій історії, культури й ідентичності. У цьому вимірі культурна автономія корінних народів виступає засобом протидії дезінформації та про-

паганді, що ґрунтується на викривленні історичних фактів і запереченні прав корінних народів. Підтримка культурних і освітніх проєктів корінних народів сприяє формуванню альтернативних нарративів, заснованих на автентичному досвіді та колективній пам'яті, що підвищує стійкість суспільства до інформаційних атак [5].

В умовах війни та окупації культурна автономія набуває також виміру символічної безпеки. Збереження мови і традицій корінних народів стає формою ненасильницького опору та підтвердженням незмінності зв'язку цих спільнот з українською державністю. Символічний простір культури виконує функцію маркера суверенітету, а його руйнування або підміна використовується агресором як інструмент легітимації окупації. Відтак державна політика у сфері культурної автономії повинна розглядатися як складова стратегії деокупації та реінтеграції.

Водночас ефективність культурної автономії як безпекового чинника залежить від її інституційного наповнення. Декларативне визнання прав без створення дієвих механізмів реалізації не забезпечує належного рівня національної та інформаційної безпеки. Потрібні системні програми підтримки мов корінних народів, інтеграція їхнього культурного контенту в загальнонаціональний інформаційний простір, а також участь представників корінних народів у формуванні політики у сфері культури, освіти та комунікацій [1].

Особливу роль відіграє взаємозв'язок культурної автономії з політикою стратегічних комунікацій держави. Визнання та підтримка корінних народів зміцнює міжнародний імідж України як демократичної держави, що дотримується прав людини навіть в умовах війни. Це посилює позиції України у міжнародних інформаційних кампаніях та створює додаткові аргументи для протидії зовнішній пропаганді, яка намагається представити українську державу як таку, що ігнорує культурні та етнічні права.

Водночас включення культурної автономії до довгострокової безпекової стратегії саме по собі не гарантує її ефективності, оскільки практична реалізація прав корінних народів відбувається у середовищі, де визначальними стають кризові обмеження, дефіцит ресурсів і постійна загроза дестабілізації. Тому для оцінки реального потенціалу культурної автономії як ресурсу національної та інформаційної безпеки необхідно перейти від нормативно концептуального рівня до аналізу тих умов і бар'єрів, які виникають у період збройної агресії та безпосередньо впливають на можливість забезпечення культурних, мовних і колективних прав.

Реалізація прав корінних народів в умовах збройної агресії стикається з комплексом безпекових викликів, які мають системний і багато-

вимірний характер. Війна радикально трансформує середовище, у якому здійснюється державна політика, зміщуючи пріоритети у бік виживання та оборони, що нерідко призводить до звуження можливостей для повноцінного забезпечення культурних, мовних і колективних прав. Для корінних народів України ці виклики посилюються тим, що значна частина їхнього історичного простору перебуває під тимчасовою окупацією, а самі спільноти стають об'єктом цілеспрямованого тиску з боку держави агресора [2].

Одним із ключових безпекових викликів є системне порушення прав корінних народів на тимчасово окупованих територіях, яке проявляється у формі репресій, переслідувань, обмеження свободи слова, релігії та культурної діяльності. У таких умовах держава України позбавлена можливості безпосередньо реалізувати свої законодавчі гарантії, а механізми захисту прав корінних народів набувають переважно міжнародно правового та дипломатичного характеру. Це створює розрив між нормативним визнанням прав і реальними умовами їх здійснення, що негативно впливає на відчуття безпеки та довіри з боку відповідних спільнот [7].

Окремим безпековим виміром виступає інформаційна війна, у межах якої корінні народи стають об'єктом маніпуляцій та пропагандистських наративів. Держава агресор використовує питання ідентичності та історичної пам'яті для легітимації окупації та дискредитації української державності. Водночас обмежений доступ України до інформаційного простору на окупованих територіях ускладнює донесення альтернативних наративів і підтримку культурної автономії корінних народів.

Інституційні виклики також посилюються в умовах воєнного стану. Державні органи, відповідальні за реалізацію політики щодо корінних народів, змушені функціонувати в режимі обмежених ресурсів та постійної кризової адаптації. Недостатня координація між безпековими, гуманітарними та культурними інституціями знижує ефективність реалізації навіть тих механізмів, які передбачені законодавством. У результаті культурна автономія залишається декларативною, що підриває її потенціал як чинника стійкості.

Разом із тим сучасні безпекові виклики водночас формують і нові можливості для переосмислення ролі корінних народів у системі національної стійкості. Їхня активна позиція, збереження ідентичності та участь у міжнародних комунікаціях посилюють гуманітарний і моральний вимір опору агресії. Однак для реалізації цього потенціалу необхідне системне включення питань прав корінних народів у безпекову політику, зокрема у стратегії деокупації, реінтеграції та післявоєнного відновлення [17].

Сучасні безпекові виклики реалізації прав корінних народів в умовах збройної агресії полягають у поєднанні прямих репресивних механізмів, інформаційного тиску, інституційної вразливості та гуманітарних наслідків війни. Подолання цих викликів потребує комплексного підходу, в якому захист прав корінних народів розглядається не як другорядне завдання, а як складова національної безпеки та довгострокової стійкості України.

Перспективи вдосконалення державної політики України у сфері забезпечення прав корінних народів безпосередньо пов'язані з необхідністю переходу від нормативного визнання до повноцінної реалізації закріплених гарантій у практичній площині. Сучасні виклики безпеки, зумовлені збройною агресією та тривалою окупацією частини територій, вимагають системного та довгострокового підходу, у межах якого права корінних народів розглядаються як складова національної стійкості та демократичного розвитку держави [4].

Одним із ключових напрямів є деталізація механізмів реалізації Закону України «Про корінні народи України» через розроблення підзаконних актів і державних програм. Йдеться про створення чітких процедур фінансування культурних, освітніх та інформаційних ініціатив корінних народів, а також про визначення відповідальних органів і показників ефективності. Така конкретизація дозволить уникнути декларативності та забезпечить передбачуваність державної підтримки, що є важливим чинником довіри між державою та корінними спільнотами.

Інституційне вдосконалення політики передбачає посилення ролі представницьких органів корінних народів у процесі формування та реалізації державних рішень. Необхідним є запровадження стабільних консультативних механізмів, які забезпечували б реальну участь корінних народів у розробленні політики у сферах культури, освіти, інформаційної безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Такий підхід сприятиме не лише захисту прав, а й формуванню партнерської моделі взаємодії, що відповідає міжнародним стандартам.

Важливим перспективним напрямом є інтеграція питань прав корінних народів у документи стратегічного планування у сфері національної безпеки та післявоєнного відновлення. Культурна автономія має бути включена до програм деокупації та реінтеграції як фактор гуманітарної та інформаційної стійкості.

Окремої уваги потребує розвиток інформаційної політики, спрямованої на підтримку мов і культур корінних народів у загальнонаціональному інформаційному просторі. Державна підтримка медіа проєктів, освітніх платформ і культурних програм корінних народів сприятиме протидії дезінформації та збереженню ідентичності в умовах війни

і вимушеного переміщення. У довгостроковій перспективі це зміцнює інформаційну безпеку та формує інклюзивну модель політичної нації.

Таким чином перспективи вдосконалення державної політики України у сфері забезпечення прав корінних народів полягають у переході до системної та інституційно спроможної моделі, орієнтованої на реалізацію прав у безпековому контексті. Така політика здатна не лише забезпечити захист корінних народів, а й посилити внутрішню стійкість держави в умовах тривалих зовнішніх і внутрішніх викликів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проблематика забезпечення прав корінних народів в Україні тривалий час залишалася на периферії державної політики та розглядалася переважно в контексті загальних гарантій прав національних меншин. Відсутність чіткого правового визначення корінних народів і спеціалізованих механізмів їх захисту зумовлювала інституційну вразливість у сфері збереження мови,

культури та колективної ідентичності, що набувало особливої актуальності в умовах регіональних ідентифікаційних конфліктів.

Збройна агресія Російської Федерації та тимчасова окупація частини території України радикально змінили контекст цієї проблеми, перевівши її у площину національної та інформаційної безпеки. Порушення прав корінних народів на окупованих територіях, використання ідентичнісних наративів у пропагандистських цілях та загроза знищення культурної спадщини зумовили необхідність переосмислення культурної автономії як інструменту державної стійкості.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з поглибленим аналізом механізмів інтеграції прав корінних народів у стратегії національної безпеки, деокупації та післявоєнної реінтеграції, а також із дослідженням практик участі представницьких органів корінних народів у формуванні державної політики та стратегічних комунікацій України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрощук Є. М. Становлення нормативно-правового механізму реалізації державної етнонаціональної політики щодо корінних народів України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 10. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.10.15> (дата звернення: 12.01.2026).
2. Бакальчук В. Політика РФ щодо корінних народів на окупованій території АР Крим. *Стратегічні пріоритети*. 2017. Т. 3. С. 52–58.
3. Беліцер Н. Кримські татари як корінний народ. Київ, 2017. 120 с. URL: <https://idpo.org.ua/wp-content/uploads/2017/ct-book.pdf> (дата звернення: 04.01.2026).
4. Гусев О. Становлення законодавства у сфері забезпечення прав корінних народів України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Т. 1, № 76. С. 86–96. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.13> (дата звернення: 11.01.2026).
5. Єлова Т. Інформаційні маніпуляції та ревізійні наративи РФ як виклики для стійкості європейських суспільств. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2025. № 4 (24). С. 195–220. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2025-04-195-220> (дата звернення: 12.01.2026).
6. Конвенція про корінні народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах N 169 : Конвенція Міжнар. орг. пр. від 27.06.1989 № 169 : станом на 5 верес. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_188#Text (дата звернення: 22.01.2026).
7. Національні меншини (спільноти) і корінні народи в окупації: боротьба за виживання : Результати дослідж. Київ, 2023. 32 с. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Дослідження_Національні_меншини_спільноти_і_корінні_народи_в_окупації.pdf (дата звернення: 23.01.2026).
8. Про корінні народи України : Закон України від 01.07.2021 № 1616-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
9. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25.06.1992 № 2494-XII : станом на 1 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (дата звернення: 23.01.2026).
10. Рамкова конвенція про захист національних меншин : Конвенція Ради Європи від 01.02.1995 : станом на 9 груд. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text (дата звернення: 26.01.2026).
11. Резолюція 61/295, прийнята Генеральною Асамблеєю 13 вересня 2007. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів : Резолюція Орг. Об'єдн. Націй від 13.09.2007 № 61/295. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text (дата звернення: 09.01.2026).
12. Христова Г. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини: основні аспекти розуміння. *Право України*. 2019. № 2019/06. С. 100. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-06-100> (дата звернення: 28.01.2026).
13. Чмир Я. Сучасні проблеми інформаційної безпеки України та перспективні напрями їх вирішення. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 2 (62). С. 149–154. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2153/2650> (дата звернення: 23.01.2026).

14. Шмагун А. Завдання та перспективи української моделі мовної політики. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. № 3. С. 193–197. URL: <https://doi.org/10.32838/tnu-2663-6468/2020.3/33> (дата звернення: 21.01.2026).

15. Щекун О., Горелова В. Автономія як механізм самовизначення корінних народів: міжнародний досвід та виклики для України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2025. № 2. С. 30–34. URL: <https://doi.org/10.32782/tnu-2707-0581/2025.2/04> (дата звернення: 23.01.2026).

16. Юксель Г.З. Кримська інформаційно-медійна парадигма у контексті окупації півострова (лютий 2014 – лютий 2022 рр.) Трансформація медійної сфери та інформаційна політика України. Монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2023. 564 с.

17. National resilience of Ukraine: content and security strategy in the context of a war and post-war recovery / N. Khoma та ін. *European political and law discourse*. 2025. Т. 12, № 3. С. 41–52. URL: <https://doi.org/10.46340/erpd.2025.12.3.4> (дата звернення: 19.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026